

Lagens långa arm nådde inte alla spritsmugglarna

Det var bäddat för spännande historia och historier den här berättarkvällen den 16 oktober i Kummingården i Krumbby. Frank Orton, hemvänd malmöpåg och sydsååning, domare, diskrimineringsombudsman, internationell ombudsman för mänskliga rättigheter m.m. berättade om hur lagar stiftats och rätt skipats i Sverige och i Skååne med dansk skåånelag.

Redan när Magnus Eriksson fick ihop sin "landslag" 1350 ååberopades vad som gåållt "fordom", vilket kan tolkas som tusenååriga rättstraditioner, i vissa delar tillbaks till romersk rätt. Sverige har landskapslagar, det gamla Danmark ååven "Skåånelagen" som skulle gåålla ååven efter 1658 (vilket den svenska makten inte alltid var så noga med till göingars förtret).

Grundläggande var att inget straff fick utmätas utan stöd i lag. Idag tillkommer ett par tre lagar per dag, vilket väl speglar ett låångt mera komplicerat samhåålle. Att skriva en lag i klartext utan kryphååll tycks inte vara så låått.

Historieprofessorn, och numera Krumbby-bon, Johan A. Lundin berättade fåårgstarkt om den mycket affåårmååssiga spritsmugglingen mellan de tvåå världskrigen påå basis av ett forskningsarbete tillsammans med etnologen Fredrik Nilsson. Till detta hörde att det ååven då fanns ett "kvinnor kan". Spritsmuggling var ett otyg som ååven bedrevs i kjoålytg.

Inför skranket

I Frank Ortons rotsystem ingår en hååradshövdning och Oxie-Skytts hååraders "rååttscentrum" med tingshus (rivet 1904) och *det alltjååmt bevarade hååktet i Klörup*. Efter fullgjord tingsstjåånstjåångöring vid Malmö tingsråått blev han sjåålv hovrååttfiskal i Skåånska hovrååtten 1973 och tingsfiskal i Malmö tingsråått 1975. Efter det blodiga 90-talet blev han under nåårmare fyra åår en justitieombudsmannens motsvarighet i Bosnien-Hercegovina, när nåågon sorts ordning skulle upprååttas i de stridsdrabbade Balkan-låånderna.

Kanske var det inte alltid lika roligt i Malmö Tingsråått som i en del lantliga hååradsrååtter, där man ståålldes in för skranket för hembråånning, tjuvskytte, granntrååta, m.m.

"Skranket" var det bord där domare och nååmndemån satt, hógst respektingivande, och inför vilka man med handen påå Bibeln skulle lova att håålla sig till sanningen. I ett mera sekulariserat samhåålle fick det ræcka med heder och samvete bååde för anklagade och domare.

Mycket har varit rååttslöst, så t.ex. den tid då ett rykte eller en antydning kunde ræcka för en kvinna att dömas som hååxa, dock inte att bråånnas "åå bååle" levande. Oftast blev det halshuggning först. Ting, hååradsråått, tingsråått, råådhusråått, hovråått, fôrvaltingsråått – Frank lårde oss nåågot om hur man orienterar i rååttssystemet, men låångt ifrån allt blev sagt, så hår var det mersmak, när kaffepausen satte punkt.

Det kunde vara tungt att smugla i stor skala. Året 1930 800 000 liter i Skåne.

Smugglande nätverk

Efter första världskriget uppstod en situation med regler och förbud kring alkoholhaltiga drycker, som gjorde att spritsmuggling blev en mycket intressant "affärsidé". Det gällde över Öresund men också från kontinenten hitåt. I Tyskland lades spritfabriker längs östersjökusten, nog så strategiskt. Från Danzig och Kiel skeppades över 8 miljoner liter enbart året 1930. Fartyg med sprit lade sig på internationellt vatten vilket var lagligt så långt. Tyska tullflygare kunde se dem men inte göra något. Sedan gällde det bara att fundera ut var spriten skulle tas i land och gömmas i väntan på distribution och försäljning. Nätverk fungerade tydligen utmärkt (utan e-post och SMS). Estnisk sprit är ett känt smugglarämne men det gäller Stockholms skärgård och inte här i Skåne. Förbudsivrarna lyckades ju genomdriva den första av Sveriges tre rätt tvivelaktiga folkomröstningar. Förhoppningarna om ett klart "NEJ" grusades bl.a. av konstnären Albert Engströms valaffisch med kravet på brännvin till kräftorna. (*Däremot blev det på 60-talet ett ohanterligt nej till högertrafik och därpå ett "njaså" till kärnkraften*). Det bör kanske noteras att det mera sällan var de välbärgade och överklassen som kraschade sina familjer eller söp ihjäl sig.

Kvinnor kunde

Johan och Fredrik har följt några både manliga och kvinnliga smugglare varav en utnämnd

"smugglardrottning". Johan visade i bilder och beskrev smugglarnas vägar till domarskranket men också hur de organiserade sig, skaffade sig övertag med "racerbåtar", smarta nätverk, depåer och gömslen. Ofta rätt korta straff hindrade inte att verksamheten återupptogs snabbt. Forsiktigt nämndes namn, för Johan hade råkat ut för att det i publiken har suttit ättlingar till några för honom välkända smugglare.

Smugglat har man alltid gjort. Johan nämnde siffror som 800 000 liter för året 1861, när skåningarna inte var fler än att det blev ungefär en liter per man, oavsett

ålder och kön. Oftast smugglades utspädd sprit, d.v.s. 96-procentig, vilket naturligtvis hanterades så att det blev många mindre dunkar och flaskor att sälja.

Jensen, Gaarden, Niels Carl, dansk, f.d.
1893.
Längd: 169 cm. Ögonbryn: rättli
Hår: svart, något krusigt Haka: något ti
Ögon: blå Kalutand
Fänder: friska Näsa: rak
Panna: något tillba- Ansikte: ovalt
kalutande

Jensen blev senast här i landet den 12/3
Ådömts 3 mån. straffarbete för spritsmugg
och 2 mån. fängelse för olövl. befattn. m
smuggelsprit.

*Manschettsmugglaren som
blev insydd i andra kläder.*

*Nils Carl Gaarden
Jensen.
Tala dansk
a Tysk
Landskrona*

Niels Gaarden Jensen

Tulleykel och lånad telefon

Men det knakade i systemet ibland, när smugglarna inte kunde lita på varandra och någon t.o.m. tjallade. Det hände att man "blåste" varandra på affärer, vilket kunde gynna tull och polis som inte hade det så lätt. När smugglarna skaffade bilar, hade tullarna cyklar. De hade inte ens tillgång till egen telefon utan måste ringa från någon handelsbod och vad som sades där spreds som löpeld. Varför man måste kodifiera snacket så att en väntad smuggling på lördag blev "i Landskrona".

Om man får tala om "mersmak" även i detta sammanhang, så nog fanns det, men historikern har även andra historier att berätta helt nyktert om.

Det låg dock nära till hands att jämföra med uppfinningrikedomen i nutidens knarkbransch.

Per Ragnarson

Boken: Spritsmuggling på Östersjön, en kulturhistorisk studie av nätverk i tillblivelse. Centrum för Öresundsstudier, Lunds universitet, 2015.

Bilder: Från kvällen - Kjell Wihlborg. Dokument: Ur ovannämnda bok.